

Instagram: stela_knjige
Facebook: stela
www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA
Ernst Theodor Amadeus Hoffmann
Die Elixiere des Teufels

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2026

ZA IZDAVAČA
Marko Sabovljević

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Marina Sabovljević

UREDNIK IZDANJA
Zoran Penevski

LEKTURA I KOREKTURA
Milica Rakić

DIZAJN KORICA
Siniša Subotić

SLOG I PRELOM
Studio Znak

ŠTAMPA
Alpha print, Zemun

TIRAŽ
1.000

IZDAVAČ
Publik praktikum, imprint Stela
Dobrovoljačka 10/I, Zemun
office@publikpraktikum.rs
011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA
2026

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

E. T. A. Hofman

ĐAVOLJI ELIKSIRI

Preveo sa nemačkog
Jovan Bogičević

Stela

Predgovor izdavača

Rado bih te poveo, blagonakloni čitaocu, pod guste platane gde sam prvi put čitao neobičnu istoriju brata Medarda. Ti bi sa mnoom seo na onu istu kamenu klupu, napola skrivenu u mirisnim bokorima i živopisnom cveću u cvatu. I ti bi, kao i ja, sa velikom čežnjom gledao prema plavoj planini koja se nebu diže iza sunčane doline kao čudesni stvor, iza doline koja je pukla pred nama na kraju lisnate staze.

Okreneš li se sada, opazićeš, na jedva dvadeset koraka iza nas, gotsku zgradu čiji je trem bogato ukrašen kipovima. Slike svetitelja gledaju te kroz gusto granje platana bistrim očima punim života; sveže freske blešte na širokom zidu. Sunce stoji zažareno na gori, večernji povetarac diže se, svuda život i kretanje. Šapatom i šumom raznose se čudnovati glasovi kroz drveće i žbunje. Kao da se iza njih postepeno izvija pesma i zvuk orgulja, tako odjekuje sa druge strane. Senovitom alejom u vrtu ćutljivo idu ozbiljni ljudi u haljinama sa širokim naborima i s pobožnim pogledom upravljenim ka nebu. Da li su to slike svetitelja oživele i sišle sa visokih zidova?

Oko tebe lebde tajanstvene grozote čudnih priča i legendi koje su tamo naslikane. Pri duši ti je kao da se sve dogodilo pred tvojim očima i drage volje poverovaćeš u to. U tom raspoloženju čitao bi Medardovu istoriju i tada bi čudne vizije kaluđerove smatrao nečim višim od zbrkane igre zažarene mašte.

Pošto si, blagonaklone čitače, video već slike svetitelja, manastir i kaluđere, jedva smem da napomenem da je to bio divni vrt kapucinskog manastira u B. u koji sam te bio vodio.

Kada sam se jednom prilikom zadržao u ovom manastiru nekoliko dana, pokazao mi je prečasni prior zaostale hartije brata Medarda, sačuvane u arhivi kao znamenitost. Ja sam s velikom mukom savladao priorovo oklevanje da mi ih saopšti. Zapravo, govorio je starac, ove hartije trebalo je spaliti. Ja ti, blagonaklone čitače, ne bez straha da ćeš i ti biti priorova mišljenja, dajem u ruke knjigu sačinjenu iz onih hartija. Ali kad bi se odlučio da pratiš Medarda kao njegov veran drug kroz mračne isprepletene hodnike i ćelije – kroz živopisni – odveć živopisni svet, i da s njim podneseš ono jezovito, užasno, ludo, lakrdijaško u njegovom životu, uživao bi možda u raznovrsnosti slike *camerae obscurae* koja ti se otvorila pred očima. Možda će ti se uskoro jasno i zaokruženo prikazati ono što izgleda bez oblika, čim to oštrije pogledaš. Upoznaćeš prikrivenu klicu koju je rodila tamna sudbina i koja se, iznikavši do bujne biljke, neprestano širi u hiljadu vreža dok jedna cvat, sazrev do ploda, ne privuče sebi sav životni sok i ne ubije samu klicu.

Kad sam vredno pročitao hartije kapucinca Medarda, što mi je palo dosta teško, jer je pokojni pisao vrlo sitnim, nečitkim, kaluđerskim rukopisom, bilo mi je pri duši kao da može to što ljudi nazivaju uopšte snom i uobraženjem, da bude doista simbolično saznanje tajnog konca koji se provlači kroz naš život i čvrsto ga spaja u svim njegovim uslovima; kao da onoga možemo smatrati izgubljenim koji veruje da je s onim znanjem dobio snagu kojom će taj konac silom da raskine i da život prihvati zajedno sa tamnom moći koja nad nama vlada.

Možda ti je, blagonaklone čitače, pri duši kao i meni, i ja bih to iz važnih razloga od srca i želeo.

ĐAVOLJI ELIKSIRI

hartije iz zaostavštine brata Medarda, kapucinca

izdao

E. T. A. Hofman

POGLAVLJE PRVO

Majka mi nikada nije pričala u kakvim je uslovima živeo moj otac; ali kad se svega setim, onoga što mi je ona još u najranijoj mladosti o njemu govorila, zaista moram da verujem da je bio darovit, razborit čovek sa mnogo znanja. Baš iz tih priča i pojedinih izjava moje majke o njenom prošlom životu, koje su mi tek kasnije postale jasne, znam da su moji roditelji, iz ugodnog života koji su provodili u izobilju, pali u najteže, najgore siromaštvo, i da je moj otac, namamljen jednom od Satane na zločin, učinio smrtni greh, koji je kasnije, kada ga je obasjala Božja milost, hteo da okaje hadžilukom do Svete Lipe u udaljenoj, hladnoj Pruskoj. Na tom teškom putu osetila je moja majka, prvi put posle mnogo godina, da taj brak neće ostati neplodan, čega se moj otac pribojavao. I pored svoga siromaštva, on se jako obradovao, jer je time trebalo da se ispuni jedna vizija, u kojoj mu je sveti Bernardo obećao rođenje sina, i kroz to, utehu i oproštaj greha. Moj se otac razboleo u Svetoj Lipi. I što je više obavljao naporene verske dužnosti, i pored svoje bolesti, zlo je više uzimalo maha. Umro je utešen i pomilovan, onog trenutka kada sam se ja rodio.

S prvom svešću, javljaju se u meni ljupke slike manastira i sjajne crkve u Svetoj Lipi. Još huji oko mene tamna šuma, još mirišu bujne trave i šareno cveće, koji su mi bili kolevka.

Nijedna otrovna životinja, nijedan štetni insekt ne svija svoje gnezdo u svetinji blagoslovenih; ni zujanje muve, ni cvrčanje cvrčka ne prekida svečanu tišinu u kojoj odjekuju samo pesme pobožnih sveštenika, što prolaze u dugim povorkama u zajednici sa poklonicima, noseći zlatne kadionice iz kojih se širi miris žrtvovane izmirne. Još vidim usred crkve izliveno srebrom lipovo stablo, na koje su anđeli spustili čudotvornu sliku Svete device. Još uvek mi se smeše živopisni likovi anđela-svetaca, sa zidova i crkvene tavanice! Priče moje majke o manastiru, punom čudesa, gde je njenom najdubljem bolu podarena milostiva uteha, prodrle su toliko u moju dušu, da verujem da sam sve i sam doživeo, sve iskusio, mada je nemoguće da mi pamćenje tako daleko seže, jer je moja majka posle samo godinu i po dana napustila sveto mesto.

Kao da je deo mene u napuštenoj crkvi jednom video čudni lik nekog ozbiljnog čoveka, i kao da je to baš bio strani slikar koji se pojavio u prastaro doba, baš kad je crkva građena. Njegov jezik niko nije mogao da razume. Veštom rukom je za kratko vreme ukrasio celu crkvu najsjajnijim slikama, ali čim je bio gotov, nestao je. Isto tako, sećam se još i nekog starog, tuđinski obučenog poklonika, duge, sive brade, koji me je okolo nosio na rukama, tražio po šumi raznovrsnu šarenu mahovinu i kamenje, i igrao se sa mnom. Ipak, pouzdano mislim da se u meni stvorila njegova živa slika samo po opisu moje majke. Jednom je poveo sa sobom i nekog tuđeg, divnog dečaka, mog vršnjaka. Sedeo je sa nama na travi, šaleći se i ljubeći nas. Ja sam mu dao sve svoje šareno kamenje, a on je spretno poređao na zemlju razne figure, od čega se na kraju uvek stvarao lik krsta.

Moja majka je sedela pored nas na kamenoj klupi, a starac je stojeći iza nas, gledao s blagom ozbiljnošću naše dečje igre. Tada izađeše iz žbunja nekoliko mladića, koji su, sudeći po njihovoj odeći i držanju, došli u Svetu Lipu sigurno samo iz

radoznalosti i želje za posmatranjem. Jedan od njih, spazivši nas, poviče smejući se: „Gle, eno svete porodice, baš nešto za moju mapu!” Zatim izvadi hartiju i olovku spremajući se da nas slika, ali stari poklonik podiže glavu i viknu ljutito: „Bedni podrugljivče, i ti bi da budeš umetnik, a u tebi nikad nije goreo plamen vere i ljubavi; tvoja dela ostaće mrtva i ukočena, kao i sam što si, i kao prognanik očajavaćeš usamljen i upropašćen u svojoj sopstvenoj bedi.” Mladići, uplašeni, pobegoše odatle. Stari poklonik reče mojoj majci: „Danas sam Vam doneo divno dete, da bi upalilo iskru ljubavi u Vašem sinu, ali ja Vam ga moram opet oduzeti, i Vi nikada više nećete videti ni njega, ni mene. Vaš sin je mnogostruko obdaren, ali očev greh kuva i vri u njegovoj krvi. On, međutim, može da se uzdigne do hrabrog borca za veru; dajte ga za duhovnika!” Moja majka nije mogla ni da iskaže kakav su dubok i neizbrisiv utisak na nju ostavile njegove reči; ali ne obazirući se na to, ona odluči da ne utiče na moju volju, nego da na miru sačeka šta će sudbina sa mnom odlučiti i kuda će me odvesti; jer nije mogla ni da misli na neko drugo i bolje vaspitanje od onog koje mi je ona sama mogla dati. Moja sećanja iz jasnog, proživljenog iskustva potiču od kada je moja majka, na povratku kući došla u cistercitski ženski manastir, gde ju je stroga opatica, koja je poznavala moga oca, ljubazno primila. Vreme između događaja sa starim poklonikom, kojeg se i sam sećam, a majka ga je dopunila dodavši samo govor slikara i starog poklonika, i trenutka kada me je majka prvi put dovela opatici, predstavlja potpunu prazninu; o njemu nemam ni pojma. Prisećam se opet, kada mi je majka, koliko je mogla, popravljala i uređivala odelo. Kupila je u gradu nove trake, skratila mi zaraslu kosu, čistila me marljivo i pri tom mi utuvljivala u glavu da se se kod gospođe opatice ponašam pobožno i uljudno. Najzad smo se popeli uz široke stepenice i ušli u visoku sobu, ukrašenu svodovima i svetim slikama, gde

smo zatekli kneginju. Bila je to velika, veličanstvena, lepa žena. Duhovnička odeća joj je davala dostojanstvo koje je ulivalo strahopoštovanje. Pogledala me je ozbiljnim, do u dušu pronicljivim pogledom i upitala: „Je li to Vaš sin?” Njen glas, ceo njen izgled, čak i nepoznata okolina, visoka odaja, slike, sve je to na mene tako uticalo, da sam potresen osećanjem unutrašnje jeze, počeo gorko da plačem. Tada kneginja, pogledavši me blaže i ljubaznije, reče: „Šta ti je, mali, zar se mene bojiš? Kako se zove Vaš sin, gospođo?” „Franc”, odgovori moja mati. Tada kneginja uzviknu vrlo tužnim glasom: „Franciskus!” Podiže me i zagrlila snažno; ali u tom trenutku, jak, iznenadni bol koji sam osetio na vratu, izmami mi jak uzvik. Kneginja me uplašeno pusti, a majka, preplašena mojim ponašanjem, priskoči ka meni, želeći da me odmah odvede. Kneginja to ne dozvoli; u stvari, bol je izazvao dijamantski krst koji je kneginja nosila oko vrata, u trenutku kada me je čvrsto zagrlila. To je mesto sasvim pocrvenelo i podlilo se krvlju. „Siroto dete”, reče kneginja, „nanela sam ti bol, ali mi ćemo ipak postati dobri prijatelji.” Jedna sestra donese šećera i slatkog vina, i, pošto sam se već ohrabrio, ne dade mi da se dugo nećkam; sada sam se već slobodno sladio poslasticama koje mi je prijatna gospođa, koja je bila sela i uzela me u krilo, sama stavljala u usta. Kada sam probao nekoliko kapi potpuno nepoznatog, slatkog pića, opet sam bio vedro raspoložen, naročito živahan, što mi je, kako mi je majka govorila, bilo svojstveno još od najranije mladosti. Smejao sam se i brbljao, na ogromno zadovoljstvo opatice i sestre koja je ostala u sobi. Neobjašnjivo mi je još i danas, kako je moja majka došla na pomisao da me pozove da pričam kneginji o lepim, divnim stvarima mog rodnog mesta, i kako sam mogao onako živo, kao nadahnut višom silom, da joj opišem lepe slike stranog, nepoznatog slikara, kao da sam ih shvatio u dubini duše. Pritom sam sasvim ušao u prekrasne istorije svetitelja, kao da sam se

već upoznao i prisno srastao sa svim spisima crkve. Kneginja, pa čak i moja majka, pogledaše me s velikim čuđenjem, ali što sam više govorio, sve veće je bilo i moje oduševljenje, kad me, najзад, kneginja zapita: „Reci mi, drago dete, odakle ti sve to znaš?” Odgovorih bez razmišljanja da mi je lepi, neobični dečak, koga je jednom neki nepoznati poklonik doveo sa sobom, objasnio sve slike u crkvi – štaviše, naslikao mi šarenim kame-njem još mnogo slika, i protumačio mi ne samo njihov smisao, nego mi ispričao još i mnoge druge svete priče.

Zvonilo je za užinu. Sestra je bila uvila u papirnu kesu mnogo šećera, i dade mi to, a ja, sav zadovoljan, stavih je u džep. Opatica ustade i reče mojoj majci: „Gospodo, smatram Vašeg sina za svog pitomca i od sada ću o njemu brinuti.” Moja majka nije mogla da govori od tuge; ljubila me je lijući vrele suze na kneginjine ruke. Već smo hteli da izađemo, kada kneginja dođe za nama, još jedanput me podiže, brižljivo sklanjajući krst na stranu, privuče me sebi plaćući tako jako da su vrele suze padale na moje čelo. „Franciskus! Budi dobar i pobožan!” Bio sam potresen do dna duše i morao sam da plačem, i ne znajući zašto.

Malo domaćinstvo moje majke koja je stanovala u nekom malom selu, nedaleko od manastira, uskoro je, zahvaljujući podršci opatice, dobilo bolji izgled. Bio je kraj bedi. Bio sam bolje obučен, a učio me je sveštenik kome sam ujedno bio ministrant kada je služio u manastirskoj crkvi.

Kako me još obuzima, kao neki blaženi san, sećanje na onu srećnu mladost! Ah, kao daleka divna zemlja gde stanuje radost i nepomućena vedrina detinjeg slobodnog raspoloženja. Zavičaj je daleko, daleko iza mene, ali kad se okrenem tamo, zjapi ponor koji me je zauvek od njega rastavio. Obuzet žarkom čežnjom, trudim se sve više i više da raspoznam mile i drage koje vidim kako idu po tamnocrvenom nebu jutarnjeg rume-nila tamo preko, i uobražavam da čujem njihove ljupke glasove.

Ah, pa zar ima ponora nad kojim ne bi mogla na jakim krilima ljubav da se uzdigne? Šta je za ljubav prostor, vreme? Zar ona ne živi u misli i zar zna za mere? Ali tamni likovi penju se i zbijaju sve gušće, opkoljavaju me sve tešnje i tešnje, zatvaraju mi izgled i zbunjuju moj um tegobama sadašnjosti, pa sada i sama čežnja, koja me ispunjava neizrecivim, slatkim bolom, postaje nesrećno, ubistveno mučenje.

Sveštenik beše sušta dobrotu, ali je umeo da disciplinuje moj živahni duh. Svoju nastavu je tako umeo da prilagodi mojoj naravi, da sam joj se radovao i brzo napredovao. Svoju majku sam voleo iznad svega, ali sam kneginju obožavao kao neku svetiteljku, i za mene je bio svečan dan kada sam smeo da je vidim. Uvek sam hteo da se pred njom sjajno pokažem s novim znanjem, ali kada bi došla, jedva sam umeo da progovorim koju reč, samo bih nju gledao, samo nju slušao. Svaka njena reč urezala se duboko u mojoj duši, i još preko celog dana, kada bih s njom govorio, bio sam u neobičnom, svečanom raspoloženju; njen lik pratio me je na tadašnjim šetnjama. Kakvo neopisivo osećanje me je prožimalo kad sam, s kadionicom u ruci, stajao na glavnom oltaru, dok su zvuci orgulja, bučno, kao bučni talasi, strujali s hora i zanosili me. Poznao bih tada u pesmi njen glas, koji je kao zrak svetlosti prodirao do mene i ispunjavao moju dušu naslućivanjem onog što je najviše, najsvetije. Ali najlepši dan, kojem sam se nedeljama radovao i na koji čak nisam mogao da mislim bez unutrašnje velike radosti, bio je praznik Svetog Bernarda, koji je, pošto je svetitelj cistercita, slavljen u manastiru najsvećanije, oprostom greha. Već dan ranije, dolazilo je mnogo ljudi iz okoline. Svi ti ljudi smeštali bi se na veliku cvetnu poljanu pored manastira, i vesela vrevu nije prestajala ni danju, ni noću. Ne sećam se da je vreme u to povoljno godišnje doba (Bernardov dan pada u avgustu) ikada bilo nepovoljno. U živopisnoj smeši mogli su se videti pobožni

poklonici kako pevaju pesme, seoski momci kako se u društvu nakinđurenih devojaka veselo šetaju tamo-amoo, sveštenici koji u pobožnom razmišljanju gledaju u oblake, pobožno skrštenih ruku; građanske porodice, posedale po travi, kako otvaraju korpe do vrha napunjene hranom, i obeduju. Vazduh bi, kao na divnom, omamljujućem koncertu, bio pun veselog pevanja, pobožnih pesama, usrdnih uzdaha pokajnika, smeha veselih, tužbi, podvikivanja, klicanja, šala, molitvi. Ali čim kucne manastirsko zvono, iznenada zamukne graja – dokle god dopire oko, sve bi se, u gustim redovima, spustilo na kolena, i svečanu tišinu prekida samo potmulo mrmljanje molitve. Čim odjekne poslednji otkucaj zvona, živopisna gomila se opet uskomeša, i ponovo odjekne klicanje, prekinuto samo za nekoliko minuta.

Na Bernardov dan služio je sam biskup, čija je rezidencija bila u susednom gradu, svečanu službu, u manastirskoj crkvi, uz asistenciju nižeg kaptolskog sveštenstva, a na tribini je muziku izvodio njihov hor. Tribina je bila podignuta sa strane glavnog oltara i bila je pokrivena bogatim, izuzetnim ćilimom. Ni sada još nisu izumrla osećanja koja su tada uzburkivala moje grudi. Ona i dalje žive u mladalačkoj svežini, kada se vratim u ono blaženo doba koje je vrlo brzo nestalo. Živo se sećam prelepe pesme, koja je bila izvedena više puta, jer je kneginja baš tu kompoziciju najviše volela. Kada je biskup zapevao tu pesmu, i kada su moćni zvuci hora zabrujali: *Gloria in excelsis Deo!* – zar to nije kao da se nad glavnim oltarom otvara nebeska slava? Da, kao živi zasjaše božjim čudom naslikani heruvim i serafim, i kao da su mahali jakim krilima i lebdeli gore-dole veličajući Boga pesmom i čudesnom svirkom. Utonuh u zamišljeno divljenje oduševljene pobožnosti, koja me je nosila kroz sjajne oblake u daleku, poznatu, rođenu zemlju, a u mirisnoj šumi odjeknuše ljupki anđeoski glasovi, i divni dečak izađe mi u susret kao iz nekih bokora ljiljana i upita me sa osmehom: „A

gde si ti bio tako dugo, Franciskus? Imam mnogo lepog šarenog cveća, koje ću ti pokloniti ako ostaneš kod mene i budeš me trajno voleo.”

Posle svečane službe, išle su kaluđerice sa opaticom na čelu, ukrašenom biskupskom kapom i srebrnom pastirskom palicom, na svečanu litiju kroz manastirske hodnike i crkvu. Kakva svetost i dostojanstvo, kakva je nadzemaljska veličina sijala iz svakog pogleda divne žene i vodila svaki njen pokret! To je bila sama pobedonosna crkva, koja je pobožnom, vernom narodu obećavala milost i blagoslov. Da je njen pogled slučajno pao na mene, mogao bih se pred njom baciti u prašinu. Posle završene službe Božje, sveštenstvo i biskupov hor biće ugošćeni u jednoj velikoj manastirskoj dvorani. Na gozbi su učestvovali prijatelji manastira, niži činovnici, trgovci iz grada, a i ja sam smeo da budem tamo, jer me je biskupov dirigent zavoleo i hteo da bude sa mnom. Tek što se moja duša, prožeta svetom pobožnošću, bila obratila samo nadzemaljskom, a eto, pojavi mi se veseli život i ponese me svojom živopisnošću. Uz glasan smeh gostiju, ređale su se svakojake vesele priče, šale i lakrdije, pri čemu su boce marljivo prажnjene, dok se ne spusti večer i kola stadoše spremna za povratak.

Bilo mi je šesnaest godina kada je sveštenik izjavio da sam sada dovoljno spreman da započnem bogoslovske nauke u susjednom gradu. Bio sam se sasvim odlučio za sveštениčki poziv. To je moju majku ispunilo velikom radošću, i ona je u tome gledala ispunjenje tajanstvenih, poklonikovih nagoveštaja, koja je trebalo da budu u vezi sa značajnom, meni nepoznatom vizijom moga oca. Ona je verovala da će se mojom odlukom očeva duša spasiti muke večnog prokletstva. I kneginja, koju sam sada mogao videti samo u radnoj sobi, potpuno se slagala sa mojom namerom i ponavljala svoje obećanje da će me podržavati svim potrebnim dok ne postanem sveštenik. Mada je grad bio

tako blizu, da su se iz manastira mogli videti tornjevi i orni pešaci koji su šetali vedrom, ljupkom manastirskom okolinom, ipak mi je teško padao rastanak sa mojom dobrom majkom, sa divnom gospođom, koju sam u duši duboko poštovao, kao i sa mojim dobrim učiteljem. Poznato je da se u bolu rastanka čini da je svako udaljenje od svojih najmilijih isto što i najveća daljina! Kneginja je bila naročito uzbuđena, njen glas je drhtao od tuge kada je još govorila spasonosne reči opomene. Ona mi pokloni krst ukrašen ružama i mali molitvenik sa lepo prikazanim slikama. Tada mi dade još i pismo za priora kapucinskog manastira u gradu i preporuči mi da ga odmah potražim, jer će mi u svemu biti od pomoći, i savetom, i delom.

Sigurno da nema lepšeg kraja od onog u kojem se nalazi, sasvim ispred grada, kapucinski manastir. Divni manastirski vrt mi se uvek, kada sam išao po alejama i zastajao čas kod ove, čas kod one bujne grupe drveća, činio da se sjaji u novoj lepoti. Baš u tom vrtu sreo sam priora Leonarda, kada sam prvi put dolazio u manastir da predam opatičino pismo. Priorova prirodna ljubaznost postade veća dok je čitao pismo; on je znao o divnoj gospođi toliko lepih stvari, poznavajući je još iz mladosti, iz Rima, da me je zato od prvog trenutka privukao. Braća su ga okruživala. Mogao se lepo videti njegov odnos prema kaluđerima, ceo manastirski red i način života, mirnoća i vedrina duha, koji su se jasno primećivali na priorovom spoljašnjem izgledu i prenosili se na svu braću. Nije bilo ni traga od zlovolje ili one neprijateljske, po dušu štetne zatvorenosti, koja se inače tako primećuje na licima monaha. I bez strogih pravila kaluđerskog reda, molitve su bile prioru Leonardu više potreba duha usmerenog nebu, nego asketsko pokajanje za greh toliko blizak ljudskoj prirodi, i on je tako umeo da razvije u braći smisao za pobožnost, da se nad svim, što su morali da čine po pravilu, širila vedrina i dobro raspoloženje, koje je zaista

stvorilo viši život u zemaljskoj teskobi. Prior Leonardo znao je da stvori i sasvim zgodnu vezu sa svetom, koja je mogla da bude braći samo od koristi. Bogati darovi, koji su sa svih strana bili poklanjani sveopšte poštovanom manastiru, omogućavali su da se prijatelji i manastirski ktitori ugoste u refektorijumu. Tada bi se u sredini trpezarije postavio dug sto, u čijem je čelu sedeo sa gostima prior Leonardo. Braća bi sedela za uskim stolom duž zida i, prema pravilu, služili bi se svojim jednostavnim posuđem, dok je za gostinskim stolom bilo sve od porcelana i stakla, čisto i ukrašeno. Manastirski kuvar umeo je da spremi vrlo ukusna posna jela, što je gostima prijalo. Gosti su bili zaduženi za vino i tako su obedi u kapucinskom manastiru postajali ugodno sastajanje laika sa sveštenicima, što je svima samo koristilo. Izašavši iz spoljašnje gužve i sputanosti, i ušavši među zidove, gde sve govori da je život i rad duhovnika sasvim suprotan njihovom, ljudi su morali priznati, dotaknuti novom iskrom koja je pala u njihovu dušu, da se i na drugim putevima, sem onih kojima su oni pošli, može naći mir i sreća. Štaviše, da duh može čoveku već ovde, na zemlji da stvori viši smisao, čim se više uzdigne nad ovozemaljsko. Kaluđeri, opet, stekoše obazrivost i mudrost u životu, jer vesti koje su primali o vrevi šarolikog sveta van njihovih zidova, probudiše u njima razna razmišljanja. Ne pridajući zemaljskom svetu lažnu vrednost, morali su u raznim načinima ljudskog života, opredeljenog dušom, da priznaju potrebu prekida duhovnih načela bez kojih bi sve ostalo bezbojno i bez sjaja. Uzvišen nad svima u pogledu duhovnog i naučnog obrazovanja, bio je prior Leonardo. Pored toga što je bio vrstan bogoslov koji je znao lako da raspravlja o najdubljim i najtežim predmetima, pa su se i profesori seminara često njemu obraćali za savet i mišljenje, bio je obrazovan i više nego što bi se očekivalo od manastirskog duhovnika. On je tačno govorio italijanski i francuski, a zbog njegovih izuzetnih

sposobnosti, ranije je išao u važne misije. Još onda kada sam ga upoznao, bio je u godinama, ali dok je seda kosa bila svedok njegove starosti, iz njegovih očiju sevala je mladalačka vatra, i njegov prijatan osmeh, koji mu je lebdeo oko usana, pojačavao je izraz unutrašnje staloženosti i duševnog mira. Ista draž koja je krasila njegov govor, videla se i u njegovim kretnjama, pa je čak i ona nespreatna redovnička odeća divno stajala lepim oblicima njegovog tela. Nije bilo nijednog među braćom koga u manastir nije doveo slobodan izbor, pa čak i potreba stvorena unutrašnjim duhovnim raspoloženjem; ali Leonardo bi ubrzo utešio i nesrećnika koji bi u manastiru potražio utočište, bežeći od propasti. Njegovo pokajanje bilo bi kratak prelaz ka miru. On bi se, pomiren sa svetom, ne obazirući se na njegovu ništavnost, iako živeći u zemaljskom svetu, uskoro uzdigao iznad njega. Ovaj neobični smisao manastirskog života, Leonardo je shvatio u Italiji, gde je služba Bogu, a s njom i čitav pogled na pobožan život, vedriji nego u katoličkoj Nemačkoj. Kao što su se u gradnji crkava još održali antički oblici, tako izgleda da je zrak iz onog živog vedrog vremena starog veka, prodro u mističnu tamu hrišćanstva, i da ju je ozario sjajem koji je nekada obasjavao bogove i junake.

Leonardo me je zavoleo. Učio me je italijanski i francuski, ali posebno su raznovrsne knjige, koje mi je davao, kao i njegovi razgovori, bili ono što je moj duh naročito obrazovalo. Skoro sve vreme koje mi je preostajalo slobodno od studija, provodio sam u kapucinskom manastiru i osećao sam kako je moja želja da se zakaluđerim bivala sve jača, što sam i rekao prioru. Ne želeći da me baš od toga odgovara, savetovao me je da pričeka bar još koju godinu i da se za to vreme više nego do sada osvrnem unaokolo. Koliko god da sam imao poznanstava koja sam najviše stekao zahvaljujući biskupovom kapelniku, koji me je podučavao muzici, ipak sam se neugodno osećao u svakom

društvu, naročito u ženskom, i izgledalo je da će to, kao i opšta naklonost ka posmatračkom životu, odlučiti da izaberem manastir kao svoj unutrašnji poziv.

Jednom je prior sasvim značajno razgovarao sa mnom o svetovnom životu. O onome što može da rastuži umeo je da govori prirodno lako i s lepim izrazima, tako da bi, izbegavajući i ono najneugodnije, pogađao pravu stvar. Najzad me je uzeo za ruku, pogledao me oštro u oči i zapitao me da li sam još nevin. Osetio sam kako rumenim, jer, dok me je Leonardo tako lukavo pitao, pred očima mi iskrсну jedna slika najživljih boja, koja mi je još davno sasvim iščezla iz sećanja. Kapelnik je imao sestru, ne baš lepu, koja je bila neobično mila devojka u punom cvatu. Imala je najpravičniji stas, najlepše ruke i grudi. Jednog jutra, kad sam hteo da odem kod kapelnika na učenje, zatekao sam je u lakoj jutarnjoj odeći sa skoro potpuno nagim grudima. Doduše, brzo je prebacila maramu, ali moji požudni pogledi su već toliko toga videli, da nisam mogao ni reč da progovorim. Burno su mi se javila dotle nepoznata osećanja i naterala mi uzavrelu krv kroz vene da sam jasno čuo svoj puls. Grudi su mi se grčevito stisle i htele da se rasprсну, dok mi najzad jedan uzdah ne dade oduška. Zlo je bilo još veće time što se devojka slobodno ponela, prišla mi, uhvatila me za ruku i pitala šta mi je. Bila je prava sreća što je kapelnik ušao u sobu i spasao me bede. Nikada nisam hvatao tako pogrešne akorde i nikada tako loše pevao kao tada. Bio sam jako pobožan, pa sam sve to smatrao zlim napadom đavola, i bio sam srećan kada sam posle kratkog vremena, isposničkim vežbama, oterao zlog neprijatelja. Sada sam kod lukavog kapelnikovog pitanja video njegovu sestru kako stoji preda mnom obnaženih grudi, osećao sam njen topli dah i stisak njene ruke. Moj unutrašnji strah uvaćavao se svakog trenutka. Leonardo me pogleda naročito ironičnim osmehom od koga zadržah. Nisam mogao da

podnesem njegov pogled, pa oborih oči, a prior me potapša po zažarenim obrazima i reče: „Vidim, sinko, da ste me shvatili i da je s Vama još dobro. Gospod neka Vas sačuva od zavodjenja svetskog. Užici koje Vam svet pruža su kratkotrajni.” Zaista se može reći da je u tome prokletstvo, jer zbog takvog života čovekov bolji duhovni princip propada u neopisivoj gadosti, potpunom otupljenju i nepristupačnosti za sve što je više. Koliko god da sam se trudio da zaboravim priorovo pitanje i sliku koju je ono izazvalo, nikako mi nije polazilo za rukom. Iako sam imao sreće da u devojčinom prisustvu ostanem slobodan, sada sam se više nego ikada plašio i njenog pogleda, jer me je već pri samoj pomisli na nju obuzimao nemir i neko duševno neraspoloženje, koje mi je izgledalo utoliko opasnije, ukoliko se javljalo kao neka požuda, koja je zaista mogla biti grešna. Jedne večeri, to sumnjivo stanje trebalo je da se reši. Kapelnik me je pozvao, kao što je ponekad imao običaj, na sedeljku s muzikom, koju je priredio s nekolicinom prijatelja. Pored njegove sestre, bilo je tu još žena, što je još više uvećalo zbunjenost koja mi je već od njegove sestre zadržavala dah. Ona je bila čarobno obučena i činila mi se lepšom nego ikada. Osećao sam kao da me neka nevidljiva, neodoljiva sila privlačila k njoj i desilo se da sam se, i ne znajući kako, nalazio neprestano blizu nje, hvatao požudno svaki njen pogled i svaku njenu reč. Štaviše, toliko sam joj se približavao da me je, makar u prolazu, morala dodirivati njena odeća, što me je ispunjavalo unutrašnjim zadovoljstvom koje nikada do tada nisam osetio. Izgledalo je da je ona to primećivala i da joj se to dopadalo. Na trenutke sam osećao kao da ću je u ludom ljubavnom besu privući sebi i jako je stisnuti. Dugo je sedela za klavirom i kad je najzad ustala, ostavivši na stolici jednu rukavicu, ja je zgrabih i bezumno je snažno pritisnuh na usta! To vide jedna od žena, ode do kapelnikove sestre i poče nešto da joj šapuće na uvo. Onda